

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-78>

УДК 336.71:330.342

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ

FINANCIAL STABILITY OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES AND WAYS TO STRENGTHEN

Аванесова Ніна Едуардівна

доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3636-9769>

Бакало Іван Іванович

магістр міжнародних економічних відносин,
CAMBA, Inc.
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5773-1436>

Avanesova Nina

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Bakalo Ivan

CAMBA, Inc.

У статті здійснено комплексний аналіз стану фінансової стабільності банківської системи України в умовах воєнного стану. Розкрито основні загрози для банківського сектору, зокрема скорочення платоспроможності клієнтів, зростання частки непрацюючих кредитів, валютну нестабільність, зовнішню фінансову залежність і геополітичні ризики. Значну увагу приділено аналізу ключових фінансових показників — капіталізації, ліквідності, прибутковості, депозитної бази, а також динаміці облікової ставки та міжнародних резервів. Висвітлено роль Національного банку України та уряду у стабілізації системи через механізми валютного регулювання, рефінансування, гарантування вкладів і пільгового кредитування. Окремо проаналізовано вплив цифровізації та кіберзагроз на стійкість банків. Запропоновано практичні рекомендації щодо нормативного вдосконалення, підвищення операційної гнучкості, розвитку фінтеху та інтеграції з міжнародними стандартами.

Ключові слова: банківська система, фінансова стабільність, воєнний стан, Національний банк України, ризики, ліквідність, стійкість.

The article explores the issue of maintaining financial stability in Ukraine's banking system under the extraordinary conditions of martial law. The urgency of the research is driven by the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation, which created an unprecedented level of macroeconomic, operational, and institutional stress for the financial sector. The aim of the paper is to systematize the main threats to banking stability during the war and to formulate a set of adaptive responses by the regulator and banking institutions. The research methodology is based on structural and comparative analysis of official statistics, expert reports, and regulatory measures implemented by the National Bank of Ukraine. The article identifies and groups the key internal and external risks affecting financial resilience: liquidity constraints, volatility in income dynamics, growth of non-performing loans, and reduced operational accessibility in certain regions. A separate emphasis is placed on the role of the National Bank of Ukraine, whose strategic interventions in monetary policy, refinancing mechanisms, and foreign exchange regulation have been critical for maintaining stability. The results of the study confirm the effectiveness of timely macroprudential actions taken by the central bank and demonstrate the relative resilience of Ukraine's banking sector. At the same time, gaps remain in terms of digital infrastructure integration, crisis response scenarios, and long-term trust restoration tools. The paper presents a structured assessment of financial stability indicators over 2021–2024 and outlines positive post-crisis adaptation trends among banks. The practical value of the article lies in the proposed set of recommendations aimed at improving the stability of the banking sector under systemic risks.

These include: flexible regulatory standards, strategic development of digital channels, enhanced communication policy with depositors, and harmonization of national regulation with EU standards. The research contributes to the theoretical understanding of banking resilience in war conditions and provides applicable tools for strengthening it.

Keywords: banking system, financial stability, martial law, National Bank of Ukraine, risks, liquidity, resilience.

Постановка проблеми. Російська військова агресія проти України спричинила глибокі трансформації у всіх сферах економіки, зокрема в банківському секторі. Збереження фінансової стабільності стало одним із ключових завдань держави в умовах воєнного стану. Банківська система є основою економічного функціонування, забезпечуючи трансакції, кредитування, збереження заощаджень, а також виконуючи функцію трансмісійного механізму монетарної політики. Порушення її стабільності може спричинити лавиноподібні наслідки для реального сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова стабільність банківської системи є ключовим чинником економічної безпеки держави, особливо в умовах зовнішніх шоків, таких як війна. У науковій літературі фінансова стабільність трактується як здатність банківської системи ефективно функціонувати, забезпечувати трансмісію монетарної політики, стійко протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам та уникати системних криз [2, с. 14; 5, с. 93].

Згідно з дослідженнями Міжнародного валютного фонду, одним із головних факторів стабільності є наявність достатнього рівня капіталу, ліквідності, а також належна система управління ризиками [7, с. 28]. У сучасних умовах збройного конфлікту ці чинники набувають ще більшої актуальності, оскільки вплив непередбачуваних зовнішніх обставин (знищення інфраструктури, тимчасова втрата ринків, міграція населення) значно ускладнює функціонування банків.

Українські дослідники (зокрема, О. Дорошенко [11], О. Еркес [12], О. Калита [12], І. Міщенко [5]) акцентують увагу на тому, що банківська система в період воєнного стану потребує оперативної адаптації регуляторної політики, що передбачає гнучкість у наданні рефінансування, запровадження тимчасових регуляторних послаблень, а також розвиток цифрових банківських сервісів для забезпечення безперервного доступу до фінансових послуг [4, с. 105; 6, с. 59].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасній науковій і практичній літературі активно досліджуються питання банківської стійкості в умовах еконо-

мічної кризи. Водночас, в умовах повномасштабної війни постають нові виклики, які ще не знайшли належного відображення в аналітичних підходах.

Зокрема, актуальним залишається вивчення системного впливу масштабної військової агресії на структуру банківських ризиків, адже більшість існуючих моделей орієнтовані на стандартні економічні шоки. Недостатньо досліджено ефективність та межі регуляторного втручання НБУ, особливо в контексті довгострокового впливу на ринкову дисципліну. Вимагає уваги також проблема формування довіри до банків у надзвичайних умовах, як і роль цифрових інструментів у забезпеченні фінансової стійкості. Нарешті, бракує адаптованих сценаріїв кризового реагування, з урахуванням саме воєнних шоків.

Ці аспекти є основою для подальших досліджень та обґрунтовують цілі цієї статті – зокрема, розробку рекомендацій щодо адаптації регуляторної політики, цифрової трансформації та побудови моделей стабілізації в умовах воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета – дослідити стан і механізми підтримки фінансової стабільності банківської системи України в умовах воєнного стану та запропонувати напрями її зміцнення.

У межах дослідження передбачається зосередитися на кількох ключових аспектах. Зокрема, планується здійснити теоретичний аналіз поняття фінансової стабільності банківської системи. У рамках аналізу також буде розглянуто основні показники стійкості банків України за період 2022–2024 років. Подальша увага приділятиметься ідентифікації внутрішніх і зовнішніх ризиків, що впливають на функціонування фінансової системи в умовах воєнного стану. Крім того, очікується аналіз інструментів Національного банку України та уряду, спрямованих на підтримку стабільності банківського сектору. За результатами дослідження передбачається сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості банків в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для оцінки поточної ситуації у банківському секторі України у 2022–2024 роках проаналізовано низку ключових показників,

зокрема: адекватність капіталу, рівень ліквідності, якість кредитного портфеля, прибутковість банків та обсяг підтримки з боку Національного банку України.

Станом на кінець 2023 року банківська система демонструвала стабільний рівень капіталізації. Регулятивний капітал перевищував 250 млрд грн, а середнє значення нормативу адекватності капіталу (H2) становило 21,5%, що суттєво перевищує мінімально допустиме значення в 10% [9, с. 17].

Ліквідність залишалася одним із критичних параметрів стабільності банківської системи в умовах воєнного стану. Національний банк України запровадив низку інструментів підтримки ліквідності, зокрема довгострокові кредити рефінансування та послаблення вимог до резервування, що дозволило забезпечити безперервність грошових потоків. У 2023 році коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) на рівні системи перевищував 190% [10, с. 7]. Протягом 2022–2023 років високий рівень ліквідності залишався визначальним чинником стійкості банків, попри тиск на фінансові ресурси з боку клієнтів та зниження обсягів нових залучених коштів. Своєчасна реакція регулятора, включаючи валютні обмеження та гнучке регулювання резервних вимог, дозволила утримати контроль над ситуацією. Сукупна оцінка ключових параметрів фінансової стабільності банків подана на рисунку 1.

Як видно з рисунка, попри турбулентність 2022 року, банківська система зберегла

позитивну динаміку. Показники капіталізації демонстрували поступове зростання, рівень ліквідності залишався стабільно високим, а прибутковість банків у 2023 році суттєво перевищила рівень попередніх років.

Це свідчить про здатність банків адаптуватися до кризових умов і забезпечувати прибуткову діяльність навіть у складній економічній ситуації. Забезпечення належного рівня ліквідності виявилось ключовою умовою підтримання фінансової стабільності в період війни.

Однак для повного розуміння рівня стійкості банківської системи доцільно також враховувати якість її активів. Незважаючи на загальне зниження економічної активності, частка непрацюючих кредитів (NPL) зросла лише помірно – з 27% у 2021 році до 30% у 2023 році. Таке зростання частково було компенсоване активною реструктуризацією зобов'язань та впровадженням тимчасових кредитних канікул [11, с. 32].

Ще одним важливим індикатором стала прибутковість банківського сектору. За підсумками 2023 року сукупний прибуток банків становив близько 90 млрд грн, що стало можливим завдяки зростанню чистих процентних доходів та прибутковості валютних операцій [10, с. 10]. Це підтверджує високу адаптивність сектору до нових макроекономічних умов.

Важливим маркером фінансової стабільності є обсяг депозитів у банківській системі,

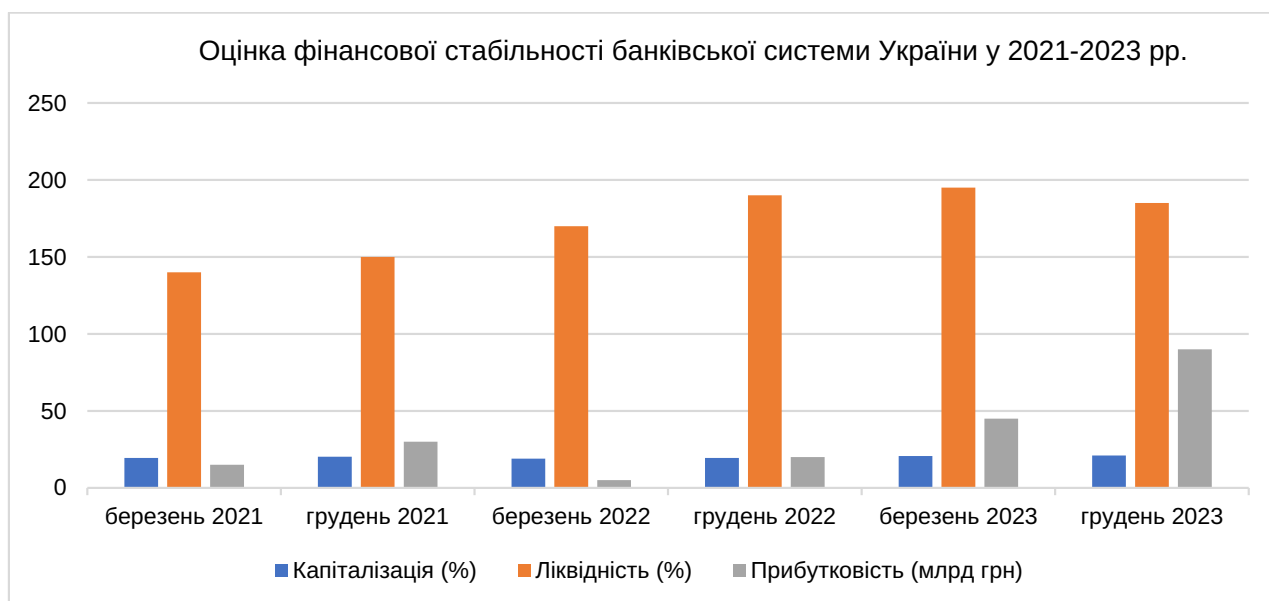

Рис. 1. Оцінка фінансової стабільності банківської системи України у 2021–2023 рр. за ключовими індикаторами

Джерело: сформовано на основі [2]

який безпосередньо пов'язаний з рівнем довіри з боку населення та бізнесу. Після початку повномасштабного вторгнення коливання депозитної бази стали більш чутливими до загроз безпеки, інфляційних очікувань і змін у монетарній політиці.

На рисунку 2 відображено динаміку депозитів у банківській системі України протягом 2021–2024 років, яка свідчить про поступове відновлення довіри вкладників навіть у кризових умовах.

Обсяги депозитів продемонстрували тимчасове скорочення у 2022 році, що було зумовлено високим рівнем невизначеності та відтоком капіталу після початку війни. Водночас уже з 2023 року спостерігається чітка тенденція до відновлення депозитної бази, що може свідчити про стабілізацію очікувань вкладників та відновлення довіри до банківської системи.

Фінансова стабільність банківської системи України під час війни перебуває під впливом низки взаємопов'язаних ризиків, які умовно поділяються на зовнішні та внутрішні. Їхня взаємодія створює комплексний виклик, що потребує системного реагування.

До зовнішніх ризиків можна віднести наступні:

- Геополітична нестабільність. Збройна агресія РФ суттєво знизила інвестиційну привабливість України та унеможливила повно-

цінну інтеграцію у глобальні фінансові ринки [1, с. 4].

- Зміна зовнішньої допомоги. Значна частина макрофінансової стабільності забезпечується міжнародною підтримкою – кредитами МВФ, ЄС, США. Зниження темпів надходження цієї допомоги або зміна її умов – серйозний ризик для державного бюджету та всієї банківської системи [8, с. 56].

- Інфляційний тиск та валютна волатильність. Зовнішні економічні шоки впливають на коливання курсу гривні, що підвищує валютні ризики, особливо для банків із високою часткою валютних зобов'язань [9, с. 25].

Суттєву роль у підтримці макрофінансової стабільності відіграють зовнішні запозичення, валютна підтримка з боку МВФ і міжнародних партнерів, а також політика валютного курсу.

Крім зовнішнього фінансування, визначальний вплив на здатність держави забезпечувати фінансову стабільність має обсяг міжнародних резервів. Саме резерви дозволяють згладжувати коливання валютного ринку, підтримувати імпорт критичних товарів і гарантувати виконання зовнішніх зобов'язань у кризових умовах. Динаміку міжнародних резервів України за останні роки наведено на рисунку 3.

Як видно з рисунка, у 2022 році спостерігалось скорочення міжнародних резервів, зумовлене активним використанням валют-

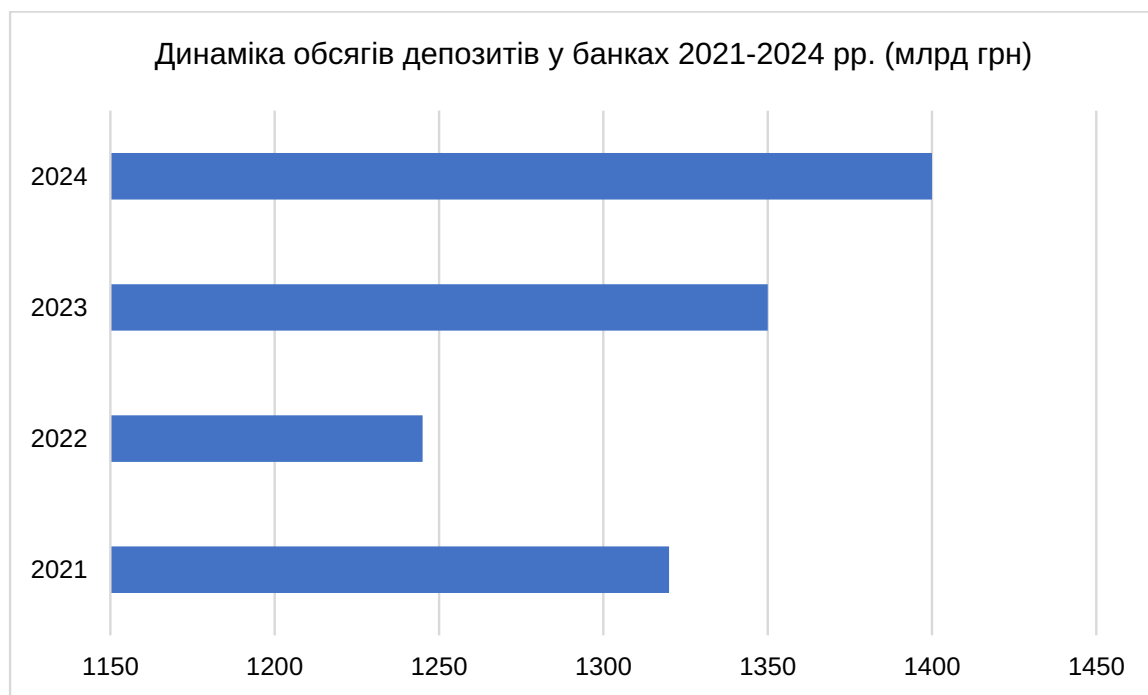

Рис. 2. Динаміка обсягів депозитів у банках 2021–2024 р.

Джерело: сформовано на основі [2]

Рис. 3. Обсяг міжнародних резервів України у 2021–2024 рр.

Джерело: сформовано на основі [2]

них інтервенцій. Проте вже у 2023 році резерви почали зростати на тлі відновлення економічної активності та міжнародної фінансової підтримки, що стало позитивним сигналом для валютного ринку. Водночас, незважаючи на відносну стабілізацію зовнішніх чинників, внутрішні загрози залишаються критичними для фінансової стійкості банківського сектору. Саме вони потребують окремого аналізу.

До внутрішніх ризиків відносимо:

- Зниження платоспроможності населення та бізнесу. Через руйнування економічної інфраструктури та втрату робочих місць суттєво зросли ризики дефолтів за кредитами, особливо у секторі МСБ [5, с. 91].

- Операційні ризики. Знищення банківських відділень, міграція персоналу та клієнтів, перебої з електропостачанням створюють додаткові витрати на забезпечення безперервності діяльності [4, с. 109].

- Кіберризики. Зростання частоти кібератак з боку держави-агресора вимагає підвищення інвестицій у кіберзахист, що створює додаткове навантаження на банківські бюджети.

Щодо ролі Національного банку України та урядових механізмів, то можна точно сказати, що НБУ у воєнний період відіграв ключову роль у збереженні функціонування банківської системи. Гнучка монетарна та регуляторна політика була спрямована на стабілізацію грошового ринку, стримування інфляції та підтримку ліквідності банків.

Особливо важливим чинником збереження стабільності банківської системи стали оперативні антикризові заходи, реалізовані Національним банком України. У 2022 році було зафіксовано валютний курс спочатку на рівні 29,25 грн/дол., а з липня – на рівні 36,6 грн/дол. Такий крок дозволив уникнути паніки на валютному ринку та забезпечити передбачуваність для суб'єктів господарювання [10, с. 12].

Крім того, було впроваджено програму довгострокового рефінансування для банків із терміном до п'яти років. Цей інструмент відіграв ключову роль у наданні ресурсної підтримки фінансовим установам в умовах значного скорочення депозитної бази.

Не менш важливими були й регуляторні послаблення, зокрема дозвіл банкам не формувати резерви за кредитами, реструктуризованими у зв'язку з воєнними діями, а також запровадження гнучкого підходу до виконання нормативів ліквідності. Такі кроки дали змогу пом'якшити тиск на капітал банків і зберегти їхню операційну стійкість.

Одним із ключових інструментів регуляторного впливу Національного банку України на фінансову систему є облікова ставка, зміна якої дозволяє контролювати інфляційні процеси, впливати на ліквідність банків та стимулювати або стримувати кредитування.

Рисунок 4 ілюструє зміну облікової ставки НБУ у 2021–2024 роках, яка досягла пікового значення 25% у 2022 році з метою стримування

Рис. 4. Зміни облікової ставки НБУ у 2021–2024 р.

Джерело: сформовано на основі [2]

інфляції та стабілізації валютного ринку. Надалі ставка поступово знижувалася на тлі поліпшення макроекономічних показників.

Різке підвищення облікової ставки у 2022 році до 25% було спрямоване на стримування інфляції та стабілізацію фінансового ринку в умовах війни. Надалі її поступове зниження вказує на певну макроекономічну стабілізацію та повернення до більш поміркованої монетарної політики НБУ, що створює передумови для активізації кредитування та інвестицій.

Поряд із заходами монетарного регулювання уряд також відіграв активну роль у стабілізації фінансового сектору. Одним із ключових кроків стало запровадження повної гарантії на вклади населення – незалежно від суми. Це рішення, що діє протягом усього періоду воєнного стану, суттєво знизило ризики масового вилучення депозитів та сприяло збереженню довіри до банківської системи.

Значну увагу було приділено також підтримці внутрішнього попиту й малого та середнього бізнесу. Зокрема, реалізовано програми «єПідтримка» та «5-7-9», які забезпечили доступ до пільгового кредитування в умовах обмеженої економічної активності.

Окремим напрямом стало надання державної підтримки самому банківському сектору, зокрема через докапіталізацію окремих державних банків. Крім того, уряд здійснював

емісійну підтримку Міністерства фінансів з метою обслуговування зовнішніх зобов'язань, що дозволило уникнути дефолтних ризиків і підтримати макрофінансову стабільність.

На основі викладених у статті результатів доцільно сформулювати низку стратегічних і тактичних рекомендацій, спрямованих на підвищення стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану та у поствоєнний період.

Насамперед актуальним є посилення нормативно-правової та інституційної бази. Йдеться про удосконалення нормативів ліквідності та капіталу з урахуванням потреб кризового періоду, а також впровадження адаптивних моделей ризик-менеджменту, здатних враховувати ризики, пов'язані з територіальними втратами, мобілізаційними обмеженнями та дестабілізацією інфраструктури. Одночасно необхідна розробка сценарних моделей кризового реагування – кожен банк має мати у розпорядженні чіткий план дій на випадок загострення бойових дій, кібератак або евакуації.

Наступним важливим напрямом є розвиток цифрової інфраструктури. Війна засвідчила критичну роль дистанційних фінансових сервісів, тому пріоритетом має стати прискорення цифрової трансформації. Розширення фінтех-продуктів, систем онлайн-ідентифікації та дистанційного кредитування

дозволяє мінімізувати залежність від фізичної присутності. Водночас необхідно посилити захист від кіберзагроз – шляхом створення загальнонаціональних платформ моніторингу, які об'єднуюватимуть зусилля НБУ, Держспецзв'язку, СБУ та самих банків.

Ще одним важливим напрямом є підтримка клієнтів банків. У кризових умовах особливої актуальності набуває стимулювання добровільної реструктуризації заборгованості фізичних осіб і представників малого та середнього бізнесу. При цьому держава повинна забезпечити механізми, які не створюватимуть додаткового фінансового тиску на самі банки. Додаткову роль відіграють освітні програми з фінансової грамотності – інформування населення щодо безпечного користування фінансовими послугами в умовах високої турбулентності сприятиме підвищенню загальної стабільності.

Останній, але не менш важливий вектор – міжнародна інтеграція та залучення зовнішньої допомоги. Програми ЄС, МВФ, Світового банку мають містити спеціальні компоненти, спрямовані на стабілізацію банківського сек-

тору. Крім того, поступова гармонізація регуляторної бази з європейськими фінансовими стандартами, зокрема директивами CRD IV/V, стане запорукою зміцнення довіри з боку міжнародних партнерів та інвесторів.

Висновки. Воєнний стан в Україні створив безпрецедентні виклики для банківської системи. Водночас банківський сектор, за підтримки Національного банку та уряду, продемонстрував високу стійкість та адаптивність. Вчасно вжиті заходи з боку регулятора – валютні обмеження, гарантування вкладів, рефінансування банків – дозволили уникнути системної кризи.

Аналіз внутрішніх і зовнішніх ризиків свідчить, що необхідно постійно адаптувати інструменти монетарної політики до нових загроз, зміцнювати цифрову інфраструктуру, покращувати управління ризиками, та активно взаємодіяти з міжнародними партнерами.

Подальша фінансова стабільність банківської системи залежить від ефективності впровадження цих рекомендацій, гнучкої політики регулятора та швидкості післявоєнного економічного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. 2023. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Національний банк України. Основні показники банківської системи України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/statistic> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Лаврушин О. І. Фінансова стабільність банків: теоретичні та практичні аспекти. Київ : КНЕУ, 2021. 284 с.
4. Шульга Н. Ю., Тарасюк Г. М. Вплив воєнного стану на банківську систему України. *Економіка і держава*. 2022. № 4. С. 24–28.
5. Міщенко В. І., Бондар Н. І. Роль Національного банку у забезпеченні фінансової стабільності в умовах кризи. *Фінанси України*. 2022. № 7. С. 15–22.
6. International Monetary Fund. Ukraine: Staff Concluding Statement of the 2023 Article IV Mission. 2023. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 10.04.2025).
7. World Bank. Ukraine Economic Update – Fall 2023. 2023. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 10.04.2025).
8. Васишин Г. І. Поточні виклики та перспективи для банківської системи України. *Банківська справа*. 2022. № 3. С. 7–13.
9. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for Operational Resilience. 2022. URL: <https://www.bis.org> (дата звернення: 10.04.2025).
10. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/files/Strategy.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).
11. Дорошенко Н. О., Дорошенко О. Г. Першочергові заходи та шляхи реанімації економіки України у військовий час. *Modern research in world science: proceedings of the 1st International scientific and practical conference* (Lviv, Ukraine, 2022). SPC, 2022. С. 1128–1135.
12. Еркес О., Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 144(4). С. 122–133.

REFERENCES:

1. National Bank of Ukraine. (2023). *Financial stability report*. Retrieved April 10, 2025, from <https://bank.gov.ua>

2. National Bank of Ukraine. (2023). *Key indicators of the banking system of Ukraine*. Retrieved April 10, 2025, from <https://bank.gov.ua/statistic>
3. Lavrushyn, O. I. (2021). *Finansova stabilnist bankiv: Teoretychni ta praktychni aspekty* [Financial stability of banks: Theoretical and practical aspects]. Kyiv: KNEU.
4. Shulha, N. Yu., & Tarasiuk, H. M. (2022). Vplyv voiennoho stanu na bankivsku systemu Ukrainy [The impact of martial law on Ukraine's banking system]. *Ekonomika i derzhava*, (4), 24–28.
5. Mishchenko, V. I., & Bondar, N. I. (2022). Rol Natsionalnoho banku u zabezpechenni finansovoi stabilnosti v umovakh kryzy [The role of the National Bank in ensuring financial stability during a crisis]. *Finansy Ukrainy*, (7), 15–22.
6. International Monetary Fund. (2023). *Ukraine: Staff concluding statement of the 2023 Article IV mission*. Retrieved April 10, 2025, from <https://www.imf.org>
7. World Bank. (2023). *Ukraine economic update – Fall 2023*. Retrieved April 10, 2025, from <https://www.worldbank.org>
8. Vasylyshyn, H. I. (2022). Potochni vyklyky ta perspektyvy dlia bankivskoi systemy Ukrainy [Current challenges and prospects for the banking system of Ukraine]. *Bankivska sprava*, (3), 7–13.
9. Basel Committee on Banking Supervision. (2022). *Principles for operational resilience*. Retrieved April 10, 2025, from <https://www.bis.org>
10. National Bank of Ukraine. (2020). *Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025*. Retrieved April 10, 2025, from <https://bank.gov.ua/files/Strategy.pdf>
11. Doroshenko, N. O., & Doroshenko, O. H. (2022). *Pershochergovi zakhody ta shliakhy reanimatsii ekonomiky Ukrainy u viiskovy chas* [Primary measures and ways to revive Ukraine's economy during wartime]. In *Modern research in world science: Proceedings of the 1st International scientific and practical conference* (pp. 1128–1135). SPC.
12. Erkes, O., Kalyta, O., & Sunduk, T. (2022). Bankivska systema Ukrainy v umovakh viiny [The banking system of Ukraine in wartime]. *Scientia Fructuosa*, 144(4), 122–133.